

ЯНЧЕНКО Т. В.

*доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри соціальної роботи
Національного університету
«Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка, м. Чернігів*

ПРАЦІ Ф. БЕЛЬСЬКОГО (1890 – 1952) ЯК ДЖЕРЕЛО ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Реформування системи сучасної освіти в Україні вимагає пошуку нетрадиційних підходів до організації освітнього процесу у закладах освіти. Одним із таких підходів є використання засобів музейної педагогіки (галузь педагогіки, що вивчає провідні засади організації освітнього процесу з використанням потенціалу музеїв або в умовах музейного середовища), становлення якої в Україні у 20-ті роки ХХ ст. пов'язане з ім'ям Ф. Бельського. Тому дослідження його наукових праць як джерел з історії музейної педагогіки є актуальним у контексті розвитку сучасної педагогічної теорії та практики.

Фома Антонович Бельський (1890 – 1952) – відомий педагог, науковець і практик, який стояв біля витоків української музейної педагогіки, «яскрава особистість у педагогічній науці першої половини ХХ ст.» [2, с. 3]. Його життя та діяльність відбувалися у контексті радянських перетворень в Україні та інших республіках і були пов'язані з долею радянської науки та освіти, оскільки Ф. Бельський став дієвим учасником процесу становлення та розвитку радянської педагогіки. Упродовж двох десятиліть (20-ті – початок 40-х років ХХ ст.) він працював у Донецькому інституті народної освіти, Херсонському інституті народної освіти, Черкаському інституті соціального виховання, Чернігівському педагогічному інституті.

Ф. Бельський у 1925 р. ініціював створення в Донецькому інституті народної освіти педагогічного музею як бази для проведення науково-просвітницької роботи, розрахованого не стільки на педагога, скільки на учнів та студентів, де наочні навчальні посібники співіснували б з учнівськими роботами [3, с. 94].

Низку своїх праць («Науково-педагогічні екскурсії Донецького інституту народної освіти» (1924), «Педагогічний музей, його організація і культурно-просвітницька діяльність» (1926), «Минуле нашого краю» (1928) та ін.) [4, с. 20–25] учений присвятив питанням використання засобів музейної педагогіки в освітньому процесі. Так, у статті («Науково-педагогічні екскурсії Донецького інституту народної освіти» (1924) педагог охарактеризував роль освітніх екскурсій у професійній підготовці майбутніх учителів і розглянув питання організації та проведення педагогічних екскурсій. У статті «Минуле нашого краю» (1928) зазначається, що краєзнавча робота в школі та краєзнавчі екскурсії є могутнім чинником поширення освіти та виховання патріотизму дітей [4, с. 21, 25].

У статті «Педагогічний музей, його організація і культурно-просвітницька діяльність» Ф. Бельський обґрунтував думку про те, що «музей є

могутнім освітнім засобом», «джерелом культури» і «центром живої педагогічної думки» [1, с. 9, 15].

Педагогічним музеєм учений назвав такий заклад, експонати якого використовуються з метою навчання та виховання дітей і молоді. Просвітницькі завдання діяльності педагогічних музеїв, на його думку, полягають і у підвищенні фахового рівня учителів, вивченні історії педагогіки та зарубіжного педагогічного досвіду, поширенні освіти серед населення краю [1, с. 10, 14].

Ф. Бельський окреслив структуру педагогічного музею. До його складу, як зазначав учений, мають входити такі відділи: наукової організації школи (закладів дошкільної, початкової, середньої, професійної, вищої освіти та освіти дорослих); наукової організації педагогічної праці; наочних посібників і методів викладання; педагогічних систем; проблем учителя; проблем вивчення школяра (проблем «нормального і дефективного дитинства», піонерського руху тощо); шкільної документації [1, с. 10–11].

Ф. Бельський вважав, що організацією педагогічних музеїв повинні займатися вищі педагогічні навчальні заклади, відділи управління освітою, інші освітні та культурно-просвітницькі установи. Вони повинні передати до музею навчальні матеріали, необхідні для організації освітнього процесу, вивчення окремих навчальних дисциплін або комплексних тем у середовищі музею. Музей також може надавати учителям спеціально підібрані комплекти книг і наочних посібників для використання їх у школах [1, с. 11–12, 14].

Педагог зазначав, що музей може стати й історіографічною лабораторією вивчення історії освіти краю, лабораторією вивчення передового зарубіжного педагогічного досвіду, центром підвищення кваліфікації учительства та центром надання консультацій з питань використання методів навчання, наочних посібників тощо. Працівники музею мають влаштовувати як постійні, так і тимчасові виставки, що присвячені окремим навчальним та виховним темам, мають просвітницьке спрямування і призначені для педагогів, студентів, учнів, їх батьків [1, с. 13–14].

Отже, праці Ф. Бельського як джерело вивчення історії музейної педагогіки, що, зокрема, стосуються структури та просвітницьких функцій музеїв, становлять інтерес у контексті розуміння сучасних методичних підходів до організації освітніх екскурсій і використання активних форм і методів навчання учнів і студентів.

Список використаних джерел

1. Бельський Ф. Педагогічний музей, його організація і культурно-просвітницька діяльність. *Радянська школа*. 1926. № 3–4. С. 9–15.
2. І прызванне, і лёс: жыццё і дзейнасць вучонага-педагога прафесара Фамы Антонавіча Бельскага / уклад. і камент. А. І. Бельскага ; прадм. У. Т. Кабуша. Мінск : Рэдакцыя часопіса «Роднае слова», 2012. 139 с.
3. Принь М. Ф. А. Бельський і становлення музейної справи на Луганщині в 1920-ті роки. *Фама Антонавіч Бельскі : біяграфічныя матэрыялы і артыкулы / уклад., прадм. і камент. А. І. Бельскага*. Мінск : Выдавец Зміцер Колас, 2015. С. 92–101.
4. Фама Антонавіч Бельскі : біяграфічныя матэрыялы і артыкулы / уклад., прадм. і камент. А. І. Бельскага. Мінск : Выдавец Зміцер Колас, 2015. 223 с.